

Marianne Gråik: Sanningskommissionen 2026

Talare

Marianne Gråik
Styrelseordförande för Sametinget

Datum

30 september 2026

Plats

Östersund, Sverige

Omständigheter

Sanningskommissionen för det samiska folket var en svensk statlig utredning som ämnade undersöka vilket ansvar den svenska staten och svensk politik haft i kränkningen av samiska rättigheter historiskt och vilka konsekvenser det har för nutiden. Utredningen, som påbörjades 2021 slutfördes 2026 och lämnades då till kulturminister Parisa Liljestränd efter tal och redogörelser vid överlämningen i Östersund.

- 1 Idag har vi nu tagit emot resultatet av flera års arbete i sanningskommissionen
för det samiska folket. Det är ett stort och historiskt ögonblick. Men framför
allt så står vi vid ett vägskäl. För frågan handlar inte bara om vad som har hänt.
Frågan är nu vad Sverige gör med den kunskap som nu finns på bordet. Hur ska
5 relationen mellan staten Sverige och det samiska folket se ut nu framöver? Den
relation vi har idag fungerar inte. Framför allt inte för det samiska folket.

- Det är viktigt att säga att det som sanningskommissionen har arbetat med inte
enbart handlar om vår historia. Det har vi också hört här idag. Konsekvenserna
10 av den svenska statens politik finns mitt ibland oss. Och delar av de strukturer
som har skapat dem finns fortfarande kvar. Jag kanske använder starka ord när
jag säger att det pågår tvångsassimilering fortfarande 2026. Men påverkan på vår
kultur är också stark. Samiska barn går idag in i svenska skolsystemet med
levande samiskt språk, och kommer ut med ett svagare eller kanske utan sitt
15 språk. Sverige uppfyller inte sina egna åtaganden. Kommuner uppfyller inte
alltid de krav som lagstiftningen ställer. Barn får inte den undervisning de har
rätt till. Uppföljningen är otillräcklig och kommuner som inte lever upp till sitt
ansvar möter inga konsekvenser. Det är inte bara en utbildningsfråga, det
handlar om möjligheten för ett folk att föra sitt språk vidare till nästa
20 generation.

- Vi ser också andra exempel. Vi ser diskriminerande strukturer också i dagens
lagstiftning och förvaltning. Sverige har misslyckats med att skapa en
rovdjursförvaltning till exempel som förmår balansera skyddet av rovdjur med
25 skyddet av det samiska folkets rättigheter och den samiska renskötseln.
Konsekvenserna bärs i mycket stor utsträckning av renskötarna själva,

ekonomiskt, praktiskt och personligt. Det finns dessutom skillnader i hur
samhället ser på och ersätter skador på andra tamdjur jämfört med hur renar
30 som dödas av rovdjur ersätts. Vi har också under senare tid hört ett politiskt
språkbruk om samer, renskötsel och renskötare som jag menar hade varit svårt
att föreställa sig för bara några år sedan. Ord spelar roll, särskilt när det uttalas av
människor med makt.

35 Det finns också en historisk kontinuitet i det här som vi måste våga se. Den
svenska staten har genom sin lagstiftning kategoriserat och splittrat det samiska
folket. Det har skapat djupa sår, diskriminering och utanförskap.
Konsekvenserna lever än i dag. Många samer står utan verklig tillgång till sitt
språk, sin kultur och sina marker. Därför kan inte sanningen om historien skiljas
40 från frågan om hur Sverige agerar i dag. Det gäller också Sametinget. Det
samiska folket går till val, vi väljer våra företrädare, vi väljer en politisk inriktning
för Sametinget. Väljarna ska kunna förvänta sig att den politiska ledningen de
röstar fram också har möjlighet att förverkliga den politiska viljan inom det
samiska samhället. Men så fungerar det inte fullt ut i dag. Sametingets folkvalda
45 ledning måste i avgörande frågor övertyga Sveriges regering, vald av svenska
majoritetsbefolkningen, om våra prioriteringar. För att få mandat, uppdrag och
ekonomiska förutsättningar för att genomföra dem. Det är en demokratisk fälla.
Det samiska folket får välja sina företrädare, men det folkvalda får bara
begränsade möjligheter att genomföra den politik som väljarna har röstat för. Så
50 kan vi inte fortsätta. Regeringens styrning av Sametinget genom regleringsbrev,
särskilda uppdrag och finansieringsbeslut innebär att utrymmet för det samiska
folkets egna politiska prioriteringar begränsas. Sametinget måste få vara det
samiska folkets parlament, fullt ut, och kunna agera utifrån det samiska
samhällsbyggets behov.

55 Den svenska sanningskommissionen är den sista av de tre nordiska processerna
av det här slaget och vi har kunnat följa hur sannings- och försoningsprocesser i
andra håll har satt förändring i rörelse. Därför är förväntningarna stora nu. Det
samiska folket står vid vägskalet och väntar. Vad händer nu? Vad gör Sverige när
60 sanningen om dess politiks konsekvenser ligger på bordet? Vi har förhoppning
på Sveriges regering. Vi ser fram emot kraftfulla åtgärder och framför allt att
arbetet påbörjas. Men vi vet också vad som kan hända när samiska rättigheter
aktualiseras och diskuteras offentligt. När statliga utredningar presenteras, det
har vi varit med om förr, när historiska rättvisor osynliggörs och när samiska
65 rättigheter ställs mot invanda föreställningar om mark, resurser och ägande. Då

väcks starka reaktioner, som alltför ofta övergår det i hat, hot och kränkningar riktade mot enskilda samer.

- 70 För det handlar faktiskt inte bara om enskilda människors beteende. Också detta har en historia. Under mycket lång tid har majoritetssamhället fått lära sig en berättelse om Sverige och Sveriges samhällsbygge där den samiska historien, samiska rättigheter och statens eget agerande alltför ofta har varit frånvarande eller blivit osynliggjord. När den berättelsen nu utmanas kan det skapa
- 75 motstånd och ilska. Men det får aldrig innebära att enskilda samer ska behöva bära konsekvenserna personligt i form av hot, hat och kränkningar. Därför handlar en sanningsprocess inte bara om att det samiska folket ska få sin historia erkänd. Sanningen måste också nå majoritetssamhället. Det är också en förutsättning för att vi ska kunna bygga en annan relation mellan det samiska
- 80 folket och det svenska samhället. Det samiska folket är ett fredligt folk. Vi har aldrig fört krig. Vår kamp har förts med ord, i skrift och genom organisering i modern tid och genom en envis vilja att bli hörda. Det kan vi följa genom den samiska organisationshistorien från slutet av 1800-talet och framåt. Samer organiserade sig därför att lagstiftning och samhällsutvecklingen påverkade
- 85 deras liv, deras marker, våra språk, våra möjligheter att själva forma vår framtid.

- Sedan sametinget bildades har dialogen blivit allt mer omfattande. Vi har skrivit, vi har talat, vi har utrett, vi har förklarat, vi har påmint om rättigheter och om Sveriges åtaganden. Det mesta är sagt, mycket är skrivet och idag läggs ytterligare
- 90 en viktig del av sanningen på bordet. Nu måste nästa fas börja. Nu krävs handling. Det är vad vi förväntar oss av Sverige. Ett land som vill stå upp för mänskliga rättigheter, demokrati och folkrätt. Det måste också gälla i relation till det samiska folket. Det steg vi har framför oss nu är stort. Det kommer att vara utmanande, men jag tror också att det kan vara början på någonting
- 95 positivt. Vi ser fram emot att nu gå igenom alla de här uppmaningarna och förslag till åtgärder som kommer med slutrapporten och från Sametingets sida är vi beredda att ta ansvar och vara delaktig i processer framöver. Sametinget måste naturligtvis vara en självklar part i det arbete som nu följer, inte bara någon som får lämna synpunkter på andras förslag, utan det samiska folkets
- 100 folkvalda organ med en central roll i att forma vägen framåt. Vi ser fram emot att skapa en ny framtid för det samiska folket. En framtid där våra rättigheter respekteras, där våra språk kan växa, där vår kultur kan utvecklas och där det samiska folket får verkliga möjligheter att forma sitt eget samhälle.

Nu ligger sanningen på bordet. Det samiska folket står vid vägskälen och ser skylten som pekar framåt mot vägen till rättvisa, den enda anständiga vägen för regeringen att välja och sedan hålla en god fart framöver. Jag vill också rikta ett stort och hjärtligt tack till alla ni samer som har bidragit med era berättelser. Er livshistoria, som är resultatet av den politik som är förd mot oss samer, era bidrag är en bärande del av utredningen. Ja, faktiskt hela utredningens själ och hjärta. Giin giin giitu. Jag vill också tacka sanningskommissionen, både de som började och de som avslutade och klart alla ni som var med hela vägen. Det här har ju inte varit en vanlig statlig utredning, utan som vanligt med samiska frågor lite mer av allt. Tack för allt ert engagemang som är nedlagt i utredningen.

Från Sametingets sida. Så är vi nu beredda att gå in i nästa fas och vi ser fram emot ett gott samarbete med vår nya regering. Giin giin giitu.

120

Källa

<div>Transkriberat från videoinspelning: Sanningskommissionen -- Slutrapport Överlämnas, publicerad på YouTube, uppladdad av "samisktinfo", 30/9 2020 (Transkriberat 22/10 2026) </div>

Taggar

Politiska tal, Rättsliga tal, Sanningskommissionen för det samiska folket

125

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/marianne-graik-sanningskommissionen-2026>

130

135

140